

Frafald på de videregående uddannelser – hvad ved vi om årsagerne?

Rie Troelsen, ph.d., lektor, Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet

Rie Troelsen er lektor i universitetspædagogik ved Syddansk Universitet. Her arbejder hun med undervisnings- og uddannelsesudvikling, efteruddannelse og kompetenceudvikling hos universitetsansatte. Hendes forskningsinteresser grupperer sig i to: Professionalisering af

universitetsunderviseren/-undervisningen – hvordan er og bliver man en professionel underviser? – og de unges studievalg – hvilke forventninger har de unge til studiet og omvendt?

Reviewet artikel

Omkring en tredjedel af de studerende på de videregående uddannelser afbryder deres studie – de fleste inden for det første år. Selvom en stor del af afbryderne hurtigt begynder på et andet studie, er tallet alligevel bekymrende og årsag til en række undersøgelser. Artiklen samler 7 danske undersøgelser af årsagerne til frafald på de videregående uddannelser, dels med henblik på at skabe overblik over hvor og hvordan der inden for de seneste 10 år er blevet foretaget frafaldsundersøgelser, og dels med henblik på at kunne pege områder ud, hvor der fremtidigt er brug for viden og forskning.

I januar 2010 kom nyheden om, at frafaldet på universitetsuddannelserne er mindsket siden 2001, og at Danmark faktisk ligger i top på listen over OECD-lande med de højeste gennemførelsesprocenter. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Innovation har i deres notat om, hvor stort frafaldet på universitetsuddannelserne i Danmark er, beregnet, at nu afbryder kun 32 % mod 34 % i 2005 af de studerende på bacheloruddannelserne deres studier (Universitets- og Bygningsstyrelsen, 2010).

Der er al mulig grund til at glæde sig over en sådan nedgang i antallet af studerende, som vælger at afbryde deres studie, selvom nedgangen kan synes nok så lille.

At en studerende afbryder sit studie, er et nederlag for den studerende selv, som bl.a. må erkende at have valgt forkert, et nederlag for studiet, som bl.a. er økonomisk afhængig af antallet af studerende, som gennemfører uddannelsen, og ikke mindst et nederlag for samfundet som sådan, idet faglært arbejdskraft alt andet lige giver en større gevinst for skattekasen end ufaglært. Frafald kan og skal dog ikke helt undgås, men en minimering bør der arbejdes hen imod.

En minimering er som nævnt sket og er måske større end de førnævnte procentsatser tyder på. Som jeg senere i denne artikel vil komme ind på, så er der mange måder at opgøre frafald på. De ovenstående procentsatser tager f.eks. ikke højde for studerende, som afbryder deres studium ved én institution for at fortsætte på det samme studium på en anden institution. En situation, som ikke kan kaldes et decideret frafald men bliver registreret som sådan i statistikkerne. Dette til trods, så virker det alligevel som om den megen fokus på studiestartsforløb, informationsmateriale, studievejledning og andre tiltag, der mange steder aktuelt gøres for at holde på de studerende, ikke medfører et altafgørende nedslag i frafaldsstatistikkerne. De studerende falder stadig fra, og studierne prøver stadig at finde ud af årsagerne til deres frafald.

I denne artikel har jeg samlet syv undersøgelser, som behandler årsagerne bag frafaldene på de videregående uddannelser.¹ De syv undersøgelser handler om danske forhold og er blevet publiceret i tidsperioden 2000–2009. Formålet med denne oversigt over frafaldsårsager er primært at samle den viden, vi inden for de seneste 10 år i Danmark har indsamlet, om grundene til, at de studerende vælger at afbryde deres videregående uddannelse. Dog er den afledte effekt ved at samle den seneste viden, at det dermed i et komparativt perspektiv bliver tydeligere, om der er enslydende årsager til frafald på tværs af uddannelser, institutioner og fag og på tværs af de metodiske valg, der er blevet gjort forud for indsamlingen af frafaldsårsagerne. En opmærksomhed på forskelle og ligheder undersøgel-

serne imellem kan hjælpe til med at udpege, hvilken type viden og forskning der fremtidigt er brug for.

I denne artikel er fokus hovedsageligt på danske undersøgelser, men for at brede perspektivet ud vil jeg indledningsvist kort opridse den seneste internationale viden om begrundelser for frafald. Dog skal man i perspektivering til de internationale resultater tage højde for dels uddannelseskulturelle forskelle, som bl.a. varierende muligheder for at opnå statslig finansiel støtte til at studere og dels forskelle i uddannelsessystemerne og selve uddannelsernes struktur. Resultater fra den internationale forskning kan derfor ikke ukritisk overføres på danske forhold.

Internationalt udsyn

Majoriteten af studier af frafaldsårsager kommer fra USA og søger for størstedelens vedkommende at forklare studerendes afbrydelse af studiet via kvantitative undersøgelser, korrelationer og faktoranalyser. Forældres baggrund synes her at have en afgørende betydning for studerendes gennemførelse: Har forældrene en videregående uddannelse, er sandsynligheden for at den studerende gennemfører større, end hvis den studerende er første generations studerende (Pascarella & Terenzini, 2005). I den forbindelse er det dog værd at overveje, hvordan 'gennemførelse' defineres – et studie fra Norge har f.eks. vist, at baggrundsvariable som f.eks. forældres uddannelsesmæssige baggrund har afgørende effekt, hvis der er tale om en studerende, som vælger uddannelsessystemet fra (*drop-out*) men mindre betydning, hvis den studerende blot vælger sit oprindelige studium fra men fortsætter andetsteds i uddannelsessystemet (*transfer*) (Hovdhaugen, 2009). I følge anden amerikansk forskning er også karaktergennemsnittet fra ungdomsuddannelsen stærkt korreleret med sandsynligheden for at gennemføre: Jo højere karaktergennemsnit, jo større sandsynlighed for at gennemføre (Astin, 1993). Derimod er der varierende bud på, om køn spiller en afgørende rolle for frafald (DesJardins & Moye, 2000; Ishitani, 2003; Mastekaasa & Smeby, 2008). Hvor den amerikanske forskning mest drejer sig om, hvordan den studerende og studiet integreres socialt og fagligt, har forskning med angelsaksisk fortegn mere koncentreret sig om de studerendes parathed til at udanne sig og om motivation og forventninger (Harvey, 2006). Yorke og Longden (2004) anfører f.eks., at de studerendes begrundelser for frafald kan grupperes i:

- »*flawed decision-making about entering the programme;*
- *students' experience of the programme and the institution generally;*
- *failure to cope with the demands of the programme; and*
- *events that impact on students' lives outside the institution.*« (Yorke & Longden, 2004, p.104)

På begge kontinenter er der dog enighed om, at undervisningsaktiviteter – særligt på første år – som skaber en tættere kontakt mellem studerende og universitetsansatte, er af afgørende betydning for fastholdelsen af de studerende (Ulriksen, Madsen, & Holmegaard, 2010).

Danske undersøgelser af begrundelser for frafald

Frafald er ikke bare frafald. Det ses tydeligt i gennemgangen af de nedenstående undersøgelser. Dels er der spørgsmålet, om frafaldet er et fravalg eller et omvalg, dels er der spørgsmålet om, hvem der spørges – er det de frafaldne selv eller de, som overvejer et frafald? I oversigten (figur 1) har jeg samlet de syv undersøgelser under fire overskrifter, og de to første, 'Fravalg eller omvalg' og 'Hvem spørges', beskriver de enkelte undersøgelser svar på netop de to ovenstående spørgsmål. De to sidste overskrifter i oversigten grupperer undersøgelsesernes angivelser af frafaldsårsager i henh. 'Årsager inden og under studiet' samt 'Baggrundsvariable årsager'.

Som det fremgår af figuren, peger de danske undersøgelser i forskellige retninger, hvad angår begrundelser for frafald. I undersøgelsen fra Aarhus Universitet (Jensen, 2000) spiller det sociale miljø f.eks. ingen betydende rolle, hvorimod følelsen af social integration i undersøgelsen fra DMA Research (2002) har afgørende betydning. Og hvor det i undersøgelsen af professionsbacheloruddannelserne (Jensen, Kamstrup & Haselmann, 2008) ikke spiller afgørende ind, hvor gamle de studerende er, viser undersøgelsen af etniske unges frafald (Hoff & Demirtas, 2009) en forøgelse af risikoen for frafald, hvis man er mellem 21 og 29 år ved studiestart. Det er derfor interessant at dykke ned i undersøgelsesernes metoder for at lede efter mulige svar på denne variation i frafaldsårsager.

Hvordan undersøges frafald? – metodemæssige overvejelser

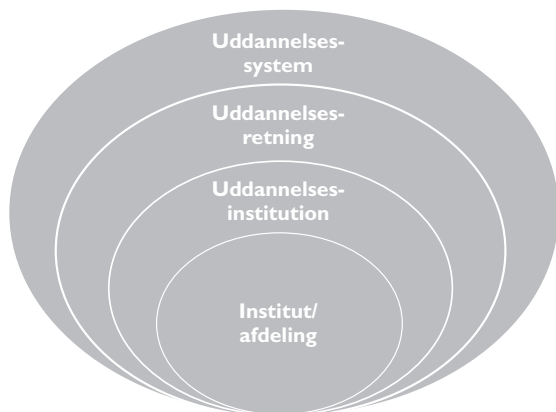
Som det viser sig af oversigten i figur 1, så er der stor variation i undersøgelsesernes operative definition af frafaldsbegrebet og undersøgelsespopulation. Granskes der nærmere i undersøgelsesernes design og metoder, så fremkommer der ligeledes en variation af muligheder for at undersøge frafald. I det følgende vil jeg skitsere, på hvilke punkter undersøgelserne metodemæssigt adskiller sig, med henblik på at gøre opmærksom på, dels at variationen af årsager kan være farvet af de metode- og begrebsmæssige valg foretaget i undersøgelsen, og dels faldgruberne i en umiddelbar sammenligning af årsager på tværs af undersøgelsesmetode. Dette gælder for de nævnte syv undersøgelser såvel som for frafaldsundersøgelser generelt.

Først og fremmest svarer undersøgelserne forskelligt på spørgsmålet, om frafald indbefatter studieskift. For

	Fravalg eller omvalg?	Hvem spørges?	Årsager inden og under studiet	Baggrundsvariable årsager
Frafald og studiemiljø (AU) – Larsen (2000)	Frafald kan både være studieskift eller studieophør.	Alle studerende ved AU, som er påbegyndt deres studium september 1998.	<ul style="list-style-type: none"> • det sociale miljø spiller ingen overbevisende rolle • utilfredshed med det faglige miljø er afgørende: manglende inspiration og faglig udfordring 	<ul style="list-style-type: none"> • klassiske variable som alder, økonomi, forældres uddannelse spiller ingen rolle
Frafald på lange, videregående uddannelser: Frafaldsårsager – DMA Research (2002)	Afbrydelse af studiet.	Aktive studerende og frafaldne på Nordisk (AU), Dansk (KU) og HA-studiet (CBS).	<ul style="list-style-type: none"> • oplevelsen af studiets faglige niveau • oplevelsen af det sociale miljø • introduktionsforløbet • undervisningsformerne • manglende indsigt i studiet • studiemæssig umodenhed • usikre/upassende boligforhold 	<ul style="list-style-type: none"> • zappende ungdomskultur • studievalsstrategier (omvalg som genvej til drømmestudiet)
Sygeplejerskeuddannelsen – de studerendes vurdering og frafald – Jensen et al. (2006)	Frafald er afbrydelse af sygeplejestudiet. Studerende som skifter til en anden sygeplejeskole er ikke frafaldne.	Frafaldne og de, som overvejer at fravælge.	<ul style="list-style-type: none"> • manglende interesse • vil hellere noget specifikt andet • forhold mellem teori og praksis var ikke som forventet • for lave faglige krav • for høje faglige krav 	<ul style="list-style-type: none"> • over 30 år • studentereksamenskarakter under 7,5 • udd. som andenprioritet • ikke haft fritidsarbejde inden for området
Hvorfor gik de ud? En analyse af frafald på årgang 2006 af matematikstudiet – Holm et al. (2008)	Eksamenskontoret på matematik registrerer ikke nogen aktivitet.	Frafaldne.	<ul style="list-style-type: none"> • mangler direkte interaktion mellem studerende og underviser • manglende mestringsoplevelse • mangler hjælp til at klare overgangen fra sekundært til tertiært niveau 	
IT-uddannelserne – de studerendes vurdering og frafald – Jensen, Brown & Jensen (2008)	Frafald kan føre til studieskift, beskæftigelse eller ledighed.	Frafaldne og de, som overvejer at fravælge.	<ul style="list-style-type: none"> • Manglende faglig feedback • manglende programmeringskompetencer • dalende interesse • manglende indsigt i studiet 	
Professionsbacheloruddannelserne – de studerendes vurdering af studiemiljø, studieformer og motivation for at gennemføre – Jensen, Kamstrup & Haselmann (2008)	Meget få er 15 måneder efter frafaldet i gang med en ny uddannelse	2. semesters studerende (aktive)	<ul style="list-style-type: none"> • for lidt praktik • for store faglige krav • manglende personlig feedback • familiemæssige problemer • manglende dialogbaseret/interaktiv undervisning • manglende social integration 	<ul style="list-style-type: none"> • variable som forældres uddannelsesniveau, alder spiller ikke en afgørende rolle for frafald, men i højere grad for valg af uddannelse
Frafald blandt etniske minoritetsstuderende på universitetsuddannelserne i Danmark – Hoff & Demirtas (2009)	Frafald er lig udmeldt fra universitetet.	Aktive og frafaldne studerende. Studerende indskrevet i perioden 1997-2003 på enten KU, AU, SDU, AAU, RUC eller CBS.	<ul style="list-style-type: none"> • studiefaglige forhold (forkert studievalg, studietræthed, utilfredshed med studiets indhold og undervisningsform) • personlige forhold (familie- og helbredsmæssige forhold, for meget erhvervsarbejde, bolig-mæssige problemer) • økonomiske forhold 	<ul style="list-style-type: none"> • forældres uddannelsesniveau, alder på 21-29 år, indre motivation hos den studerende mindsker risikoen for frafald • at bo hjemme, at have dansk statsborgerskab, mangel på familier støtte øger risikoen for frafald

Figur 1: Karakteristika for de 7 undersøgelser i forhold til spørgsmålene om frafaldsdefinition, undersøgelsespopulation, studierelaterede årsager og baggrundsvariable.

mange studerende er deres fravalg kun et omvalg. De nyeste tal fra Danmarks Statistik viser, at af dem, som afbrød deres studie i 2006, er 36 % allerede efter et år i gang med eller har fuldført en anden videregående uddannelse (Universitets- og Bygningsstyrelsen, 2009). Frafald kan relateres til de forskellige niveauer, som den studerende kan afbryde sit studium i forhold til:

Figur 2: Niveauer, som en afbrydelse af et studium kan ske i forhold til. Fra DMA Research (2002, s. 10).

Når der registreres et frafald, kan det altså være mere eller mindre permanent, idet frafaldet enten kan være et studieskift til et andet fag inden for det samme institut/fagområde, til et andet studium men på samme institution, til en anden studieretning på en anden institution eller en opgivelse af uddannelsessystemet som sådan. Den studerendes planer efter frafaldet spiller selvfølgelig ind på selve årsagen til frafaldet, idet et frafald til f.eks. studieskift sker af andre årsager end et frafald til f.eks. ledighed.

Et andet spørgsmål, som kan stilles til frafaldsundersøgelser, er, hos hvem dataindsamlingen er foregået. Rent teknisk er det lettere at komme i kontakt med studerende, som stadig har deres gang på en uddannelsesinstitution, end med de studerende, som har valgt at afbryde deres uddannelse. Afbrydelsen er måske efterfulgt af flytning, rejser til udlandet eller personlige behov for afsondrethed, som gør det svært for undersøgeren at indhente data fra den frafaldne. Derfor indhentes der også i nogle af undersøgelserne data fra de studerende, som overvejer eller har overvejet at afbryde deres studium, selvom man kunne indvende, at der her er tale om spekulative årsager til et muligt frafald. Men selv når der samles data ind blandt 'ægte' frafaldne, skal det også overvejes, om begrundelsen for et frafald f.eks. efter 14 dage på studiet kan sidestilles med en begrundelse fra en frafalden, som har givet studiet et års chance, men alligevel ikke har lyst til at fortsætte.

Også dataindsamlingsmetoderne er forskellige – nogle søger efter årsagsforklaringer i de studerendes registerdata, altså om gruppen af frafaldne adskiller sig statistisk signifikant fra gruppen af fortsættende pga. for-

skelle i nogle baggrundsvariable, og nogle søger efter årsager i de studerendes egne begrundelser. Data, som bygger på korrelationsstudier mellem baggrundsvariable og studieaktivitet, kan sige noget kvantitativt om, hvor stor sandsynligheden er for, at den studerende inden udgangen af første studieår befinder sig i frafaldsgruppen, hvis vedkommende f.eks. er over 25 år, når han/hun starter. Andre data, som stammer fra spørgeskema- eller interviewsvar fra de allerede frafaldne, fortæller mere kvalitativt om individuelle begrundelser for at afbryde uddannelsen.

Endelig er der også spørgsmålet om, hvad der er startpopulationen af studerende – hvad måles frafald i forhold til? Procentsatserne for frafaldet på nogle uddannelser kan ændres ganske drastisk, alt efter om man f.eks. regner alle studerende med, som har fået tilbudt en plads, eller om man først regner en person som studerende ved uddannelsen, efter at vedkommende har deltaget i mindst to måneders undervisning. I førstnævnte tilfælde er frafaldet interessant af samfundsmæssige grunde (så mange som muligt får en uddannelse) og i sidstnævnte tilfælde vil undersøgelsen af frafaldsårsager være interessant for den aktuelle institution/det aktuelle studium, som den frafaldne studerende af forskellige grunde ikke har fundet mening i.

Begrundelser for frafald – indholdsmæssige aspekter

Undersøgelsesernes forskelligartede metodiske tilgang kan altså være medvirkende til at forklare noget af variationen i frafaldsårsager. Nedenfor vil jeg gå nærmere ind i undersøgelsernes indholdsmæssige side – hvilke aspekter træder frem ved sammenstillingen, som muligvis kan forklare variationen i frafaldsbegrundelser? Aspekterne er grupperet under overskrifterne undersøgelsesdesign, uddannelsesstypen og ansvarsfordelingen.

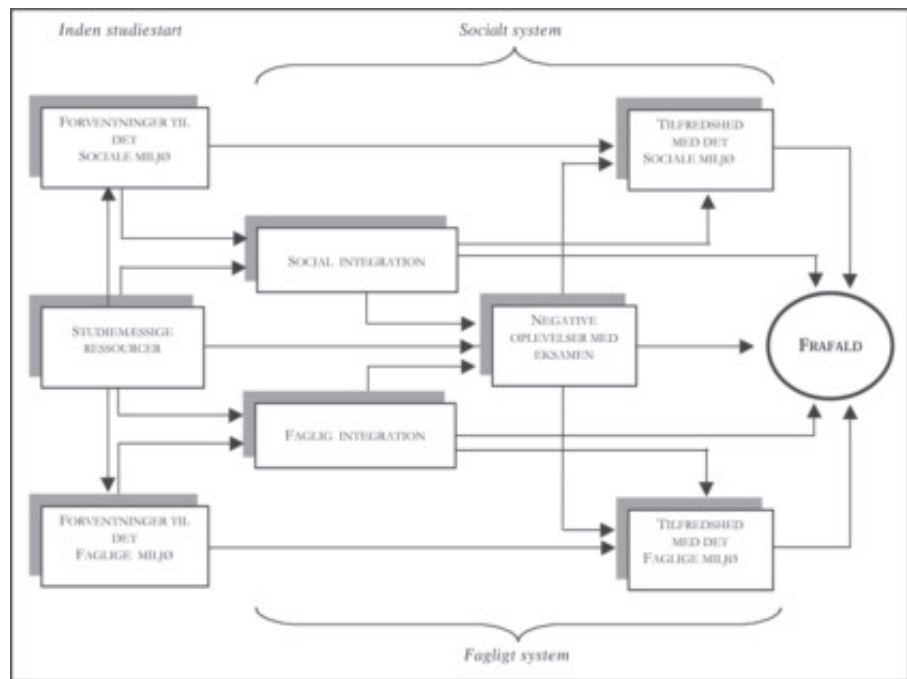
Undersøgelsesdesign

En detaljeret gennemgang af undersøgelserne viser, at deres undersøgelsesdesign er meget forskelligt – både hvad angår teoretisk grundlag og undersøgelsespopulation. Ikke mange af undersøgelserne beskriver hvilke forudgående teoretiske modeller, der ligger til grund for dataindsamlingen. Nogle af undersøgelserne indeholder dog teoretiske overvejelser om frafaldsårsager. Larsen introducerer en teoretisk model for frafald – opdelt i før og under studietiden, samt i faglige og sociale miljøer (Larsen, 2000) (figur 3). Modellen er inspireret af Vincent Tintos arbejde (Tinto, 1987), som har haft en enorm og næsten paradigmatisk indflydelse på frafaldsforskningen på internationalt plan. Tintos model går kort fortalt ud på, at frafaldet sker i en proces, hvor den studerende kommer med nogle forventninger og egenskaber, møder studiets struktur og organisation og forsøger at engagere sig i de sociale og faglige miljøer, som tilbyder sig. Dette møde mellem studerende og stu-

dium resulterer i vis grad af social og faglig integration, som igen fører til, at den studerende engagerer sig yderligere eller vælger at falde fra. I en senere model (Tinto, 1998) er det universitære system indlejret i et større net

I undersøgelsen blandt etniske minoritetsstuderende ligger der ligeledes nogle overvejelser bag om mulige årsager til frafaldet (Hoff & Demirtas, 2009). Deres teoretiske model er inspireret af Jensen (2000), men

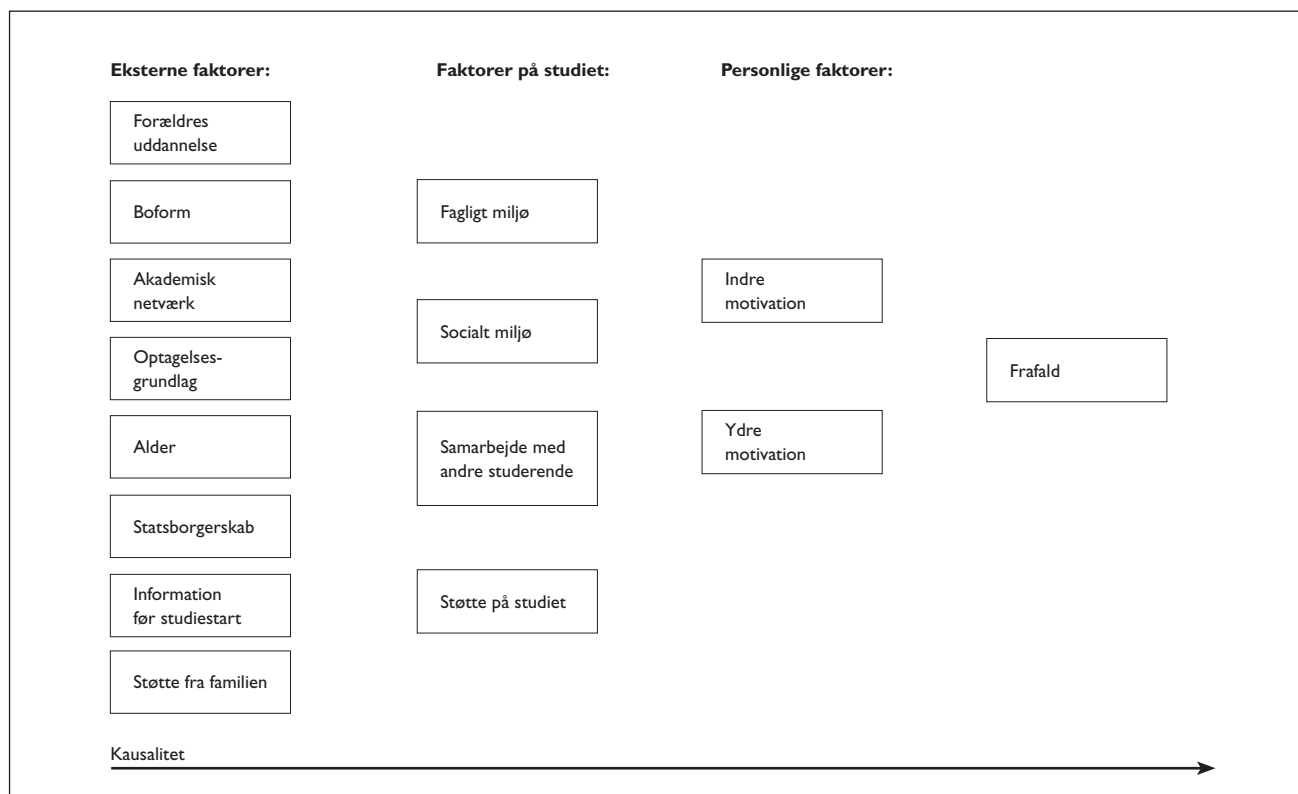
Figur 3: Teoretisk model for frafald opdelt i faktorer før studiestart og under studiet samt socialt og fagligt miljø. Fra Larsen (2000, s.30).

af systemer med egne værdier og mål, ligesom den studerende agerer i mange andre simultane systemer end det uddannelsesmæssige. I en dansk kontekst ser det i følge Jensen (2000) ud som vist i figur 4.

tilsat en stor del eksterne faktorer, som forudsættes i de fleste tilfælde at have en indirekte virkning på frafaldet gennem de studiemæssige faktorer (se figur 5).

Selvom Tintos teori er altdominerende (Braxton

Figur 4: Teoretisk model, som forudsætter en kausalitet fra eksterne faktorer over studie- og personlige faktorer til afgørelse om frafald. Fra Hoff & Demirtas (2009, s. 111).

og Hirschy talte i 2004 over 700 citationer af Tintos integrative model (Braxton & Hirschy, 2004)), findes der samtidig andre teorier om frafald. Disse kan grupperes i *økonomiske* teorier, som forklarer frafald ved at se på relationen mellem den studerendes investering i og udbytte ved at tage en uddannelse (bl.a. St. John, Cabrera, Nora, & Asker, 2000), *psykologiske* teorier, som forklarer frafald ved at se på den studerendes forudgående studieadfærd, opfattelse og holdninger til at studere (bl.a. Bean & Eaton, 2000), *organisatoriske* teorier, som forklarer frafald ved at se på f.ek.s delta-gelse, kommunikation, medlemskab af faglige fællesskaber og karakterer (bl.a. Metzner & Bean, 1987), og endelig *sociologiske* teorier, som forklarer frafald med påvirkninger fra sociale strukturer og kræfter (bl.a. Berger, 2000).

Når designet i de syv nævnte undersøgelser granskes nærmere, viser der sig ligeledes forskelle i empiriindsamlingsmetoderne. Nogle af de angivne frafaldsårsager er fremkommet ved to fokusgruppeinterview med studerende og institutrepræsentanter (DMA Research, 2002), mens andre frafaldsårsager er statistisk udledt af data fra spørgeskemasvar fra 2300 studerende (Larsen, 2000). Nogle årsager til frafald stammer alene fra studerende, som faktisk har valgt studiet fra (Holm, Laursen & Winsløw, 2008), mens andre årsager også stammer fra studerende, som overvejer at afbryde studiet (f.ek.s Jensen, Kamstrup, & Haselmann, 2008). Og endelig stammer nogle svar på spørgsmålet om årsagen til frafaldet fra studerende, som lige har afbrudt deres studium (f.ek.s Jensen, Brown & Jensen, 2008), mens andre angiver årsager til et frafald, som ligger 4-5 år tilbage i tiden (Hoff & Demirtas, 2009).

Den fælles forståelse der muligvis kan uddrages af disse undersøgelser mht. design er, at den fremtidige forskning som minimum skal anerkende og beskrive, i hvilken grad undersøgelsesdesign spiller en rolle for dataenes kvalitet og dermed undersøgelsens validitet. Jensen, Kamstrup og Haselmann beskriver f.ek.s hvilke overvejelser, der ligger bag beslutningen om at vælge 2. semesters studerende som population for deres undersøgelse af professionsuddannelserne (2008). Forfatterne mener, at de studerende, som vælger studiet fra allerede i løbet af 1. semester, helt tydeligt ikke vil studiet og derfor ikke kan give nuancerede svar på, hvad der gik galt. Samtidig er det deres oplevelse, at studerende, som overvejer eller har overvejet at afbryde deres studier, giver de samme begrundelser som de studerende, som faktisk vælger at afbryde. Også Hoff og Demirtas beskriver i detaljeret grad bevæggrundene for at invitere alle studerende med etnisk minoritetsbaggrund, som har været indskrevet på enten AU, KU, AAU, RUC, SDU eller CBS i perioden 1997-2003, med i deres spørgeskemaundersøgelse (Hoff & Demirtas, 2009). Rent metodisk adskiller denne undersøgelse sig i øvrigt ved at omfatte studerende fra en bestemt årrække, hvor de andre beskrevne undersøgelser benytter sig af data fra studerende fra en bestemt årgang og frem.

Uddannelsestype

Et andet aspekt, som fremkommer ved sammenstillingen af undersøgelserne, berører uddannelsernes længde og fagområde: Sætter uddannelsesmål og -indhold sig nogle spor i frafaldsårsagerne? I oversigtform ser relationerne mellem uddannelsestype og studiemæssige frafaldsårsager således ud:

Uddannelsestype	Studiemæssige frafaldsårsager
Universitetet – AU (Larsen, 2000)	Utilfredshed med fagligt miljø/indhold
Universitetet – HA, Dansk, Nordisk* (DMA Research, 2002)	Utilfredshed med fagligt miljø/indhold Utilfredshed med socialt miljø Upassende undervisningsformer
Universitetet – minoritetsstuderende (Hoff, & Demirtas, 2009)	Utilfredshed med fagligt miljø/indhold Upassende undervisningsformer
Universitetet – Matematik (Holm et al., 2008)	Upassende undervisningsformer Manglende mestringsoplevelse
Sygeplejerskeuddannelsen (Jensen et al., 2006)	Upassende forhold mellem teori og praksis Utilfredshed med fagligt miljø/indhold
Professionsbachelor (Jensen, Kamstrup, & Haselmann, 2008)	Utilfredshed med fagligt miljø/indhold Manglende personlig feedback Upassende undervisningsformer Utilfredshed med socialt miljø
IT-uddannelserne (Jensen, Brown, & Jensen, 2008)	Manglende personlig feedback Manglende mestringsoplevelse

* meget forskelligartede svar fra studerende på HA vs. Dansk/Nordisk

Figur 5: Oversigt over frafaldsårsager fordelt på uddannelsestype.

Oversigten giver et indtryk af en fælles pulje af årsager, som de studerende ved de enkelte uddannelser i større eller mindre grad kan nikke genkendende til som netop den væsentligste årsag til deres frafald. Oversigten giver dog ikke noget entydigt billede af, at f.eks. de studerende ved korte videregående uddannelser falder fra af væsentlig anderledes grunde end studerende ved lange videregående uddannelser, eller hvad angår forskellige fagområder inden for en enkelt uddannelsesinstitution. Netop disse uklare billeder af, at der både er og ikke er forskel mellem uddannelserne, giver anledning til en nærmere granskning. Og i et fremtidigt forskningsperspektiv ville det være interessant at have spørgsmålet om forskelle og ligheder mellem uddannelserne som hovedspørgsmålet i undersøgelser om frafaldsårsager.

Ansvarsfordeling

Det tredje og sidste tværgående aspekt ved de syv undersøgelser, jeg i denne artikel vil komme ind på, er spørgsmålet om, hvem der bærer ansvaret for frafaldet – den studerende eller systemet? Nogle af årsagerne peger i retning af den studerende selv. På matematikstudiet på KU er det generelle billede, der tegner sig, at de studerende tager det på sig selv, at de er faldet fra: De mener, at studiet og faget er, som det skal være, men at det nok er dem, der ikke passer ind (Holm, Laursen & Winsløw, 2008). Hos både sygeplejerskerne og de IT-studerende angives dalende interesse i faget som en væsentlig årsag. Dalende interesse kan imidlertid fremkomme af mindst to årsager: Den studerendes manglende indsigt i studiet på forhånd og studiets manglende forsøg på at gøre sig interessant over for den studerende i løbet af det første halve år. Men også uddannelsernes strukturer får en del af skylden. Blandt næsten en tredjedel af de IT-studerende, som overvejer at afbryde eller har afbrudt deres uddannelse, lyder begrundelsen på manglen på personlig feedback fra deres lærere (Jensen, Brown, & Jensen, 2008). Mange har altså brug for en undervisningsform med tæt kontakt mellem studerende og underviser. Efterlysningen af undervisningsformer, som er mere dialogbaserede og interaktive, er også noget, som både de matematikstuderende på KU og de studerende på professionsuddannelserne fremkommer med. Det giver imidlertid ikke mening at forsøge at placere ansvaret for frafaldet hos enten de studerende eller hos institutionen. Når undersøgelserne, i sig selv og i samspil, tegner et billede af et bundt af forklaringer på frafaldet, må det være i mødet mellem den studerendes forventninger og forudsætninger og institutionens tilsvarende, at ansvaret skal placeres. En måde at nærme sig en forståelse af, hvorfor det går galt i dette møde, ville være at undersøge nærmere, hvorledes de tilgange, som den studerende har til at uddanne sig (Hutters, 2006), og de studiemønstre, som forskellige studerende gør brug af på studiet (Damsholt et al., 2008) relaterer sig til årsagerne til et evt. frafald. Hvordan spiller med andre ord de unges begrundelser for

valget af uddannelse ind i begrundelserne for frafald, som også Jensen og kolleger (2006) gør opmærksom på, er det egentlige spørgsmål.

Konklusion

Variation er et kodeord, når der skal konkluderes på de nævnte frafaldsundersøgelser. De årsager til frafald, som bliver nævnt i undersøgelserne, spreder sig ud over en række muligheder: Sygdom, familiemæssige og økonomiske vanskeligheder ved at fastholde status som studerende, utilfredshed med det sociale miljø, at de faglige krav er for høje, at de faglige krav er for lave, at undervisningsformerne har været for upersonlige, at interessen i studiets emne alligevel ikke kunne bære, eller at et andet studium lød mere tillokkende. Der er ikke entydigt tale om de samme frafaldsårsager i alle undersøgelserne, ligesom årsagstyperne – ud fra dette materiale – heller ikke kan kædes sammen med uddannelseslængde, fag eller institution. Der er nærmere tale om et bundt af årsager, som kobles forskelligt af den enkelte studerende og i mødet med det enkelte studium. Oplevelsen af et højt fagligt niveau på studiet kan f.eks. virke både fremmende og hæmmende i beslutningen om frafald hos forskellige studerende, men det er også ofte summen af forskellige forhold, som afgør det endelige frafald. Der kan således ikke peges på enkelte forhold, som kan forklare frafald. På denne måde falder de danske undersøgelser i tråd med de seneste internationale resultater: Der er ikke nogen entydig begrundelse for frafald og endnu mindre nogle klare handlingsanvisninger for, hvor man som samfund og uddannelsesinstitution kan sætte ind for at få de studerende til at blive.

Denne artikel har dog peget på anbefalinger til fremtidige forskningsprojekter inden for feltet: Nemlig at de bør være metodemæssigt velovervejede, fokuserende på forskelle og ligheder mellem uddannelser samt forskelle og ligheder mellem den studerendes og studiets forventninger. Men en ting er selvfølgelig at ville forstå i mere detaljeret grad, hvad der er årsag til de studerendes frafald, en anden er at vide, hvad institutionen kan gøre for at imødegå frafaldet og holde på de studerende. Frafald er ikke spejlbilledet af fastholdelse: Årsagerne til frafald for de frafaldne er ikke nødvendigvis det modsatte af, hvad der får de aktive studerende til at blive. Men en detaljeret og nuanceret forståelse af baggrunden for frafald er et stort skridt på vejen.

Litteratur

- Astin, A. W. (1993). *What Matters in College? Four Critical Years Revisited*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bean, J. P., & S. B. Eaton (2000). A Psychological Model of College Student Retention. In J. M. Braxton (Ed.), *Reworking the Student Departure Puzzle* (pp.48-61). Nashville: Vanderbilt University Press.
- Berger, J. B. (2000). Optimizing Capital, Social Reproduction, and Undergraduate Persistence: A Sociological Perspective.

- In J. M. Braxton (Ed.), *Reworking the Student Departure Puzzle* (pp.95-126). Nashville: Vanderbilt University Press.
- Braxton, J. M. & A. S. Hirschy (2004). Reconceptualizing Antecedents of Social Integration in Student Departure. In M. Yorke & B. Longden (Eds.), *Retention and Student Success in Higher Education* (pp.89-102). Maidenhead: Open University Press.
- Damsholt, T., S. Horst, P. M. Hussman, M. K. Petersen, I. Netterstrøm, F.V. Christiansen, et al. (2008). *Studiemonstre. Udvikling af et spørgeskema til analyse af studiemønstre i universitetsuddannelser*. København: Københavns Universitet.
- Danske Universiteter (2007, 22/06/07). Rektorkollegiets opgørelse af gennemførelse og frafald ved universitetsuddannelserne. Set 15/03, 2010, <http://dkuni.dk/index.php?id=303>
- DesJardins, S. L. & M. J. Moye (2000). *Studying the Timing of Student Departure from College*. Paper presented at the Annual Forum for Association for Institutional Research (AIR).
- DMA Research (2002). *Frafald på lange, videregående uddannelser. Frafallårsager*. Aarhus/København.
- Harvey, L. & S. Drew, med M. Smith (2006) The First-Year Experience: A Review of Literature for the Higher Education Academy. Higher Education Academy <http://www.heacademy.ac.uk>.
- Hoff, J. & M. Demirtas (2009). *Frafald blandt etniske minoritetsstuderende på universitetsuddannelserne i Danmark*. København: Forlaget Politiske Studier.
- Holm, C., K. B. Laursen & C. Winslow (2008). *Hvorfor gik de ud? En analyse af frafald på årgang 2006 af matematikstudiet*. København: Institut for Naturfagsdidaktik, Københavns Universitet.
- Hovdhaugen, E. (2009). Transfer and Dropout: Different Forms of Student Departure in Norway. *Studies in Higher Education*, 34(1), 1-17.
- Hutters, C. (2006). *Mellem længsel og mestrings*. Roskilde Universitet, Roskilde.
- Ishitani, T. T. (2003). A Longitudinal Approach to Assessing Attrition Behavior Among Firstgeneration Students: Time-Varying Effects of Pre-College Characteristics. *Research in Higher Education*, 44(4), 433-449.
- Jensen, T. P., R. Brown, & S. H. Jensen (2008). *It-uddannelser – de studerendes vurdering og frafald*. København: AKF.
- Jensen, T. P., R. Brown L. Hillersdal, L. Rasmussen, & H. K. Schademann (2006). *Sygeplejerskeuddannelsen – de studerendes vurdering og frafald*. København: AKF.
- Jensen, T. P., A. K. Kamstrup & S. Haselmann (2008). *Professionsbacheloruddannelserne – de studerendes vurdering af studiemiljø, studieformer og motivation til at gennemføre*. København: Anvendt Kommunal Forskning.
- Larsen, U. (2000). *Frafald og studiemiljø*. Aarhus: Studenterrådet ved Aarhus Universitet.
- Mastekaasa, A. & J.-C. Smeby (2008). Educational Choice and Persistence in Male- and Female-Dominated Fields. *Higher Education*, 55, 189-202.
- Metzner, B. S. & J. P. Bean (1987). The Estimation of a Model of Nontraditional Undergraduate Student Attrition. *Research in Higher Education*, 27, 15-38.
- Pascarella, E. T. & P.T. Terenzini (2005). *How College Affects Students. Volume 2. A Third Decade of Research*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- St. John, E. P., A. F. Cabrera, A. Nora & E. H. Asker (2000). Economic Influences on Persistence Reconsidered: How Can Finance Research Inform the Reconceptualization of Persistence Models? In J. M. Braxton (Ed.), *Reworking the Student Departure Puzzle* (pp.29-47). Nashville: Vanderbilt University Press.
- Tinto, V. (1987). *Leaving College. Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tinto, V. (1998). Colleges as Communities: Taking Research on Student Persistence Seriously. *The Review of Higher Education*, 21(2), 167-177.
- Ulriksen, L., L. M. Madsen & H. T. Holmegaard (2010). What Do We Know about Explanations for Drop Out/Opt Out among Young People from STM Higher Education Programmes? *Studies in Higher Education*, 46(2), 209-244.
- Universitets- og Bygningsstyrelsen. (2009). Status efter frafald [Elektronisk Version]. Set 18/02, 2010, <http://www.ubst.dk/uddannelse-og-forskning/uddannelsesstatistik/universiteternes-bachelor-og-kandidatuddannelser/frafaldsnotat%20den%2023%20september%202009.pdf>.
- Universitets- og Bygningsstyrelsen (2010). Frafallidet på universitetsuddannelser [Elektronisk Version]. Set 18/2, 2010, <http://www.ubst.dk/uddannelse-og-forskning/uddannelsesstatistik/universiteternes-bachelor-og-kandidatuddannelser/frafald/frafaldet%20pa%20danske%20universiteter.pdf>.
- Yorke, M. & B. Longden (2004). *Retention and Student Success in Higher Education*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Noter

- 1 Der findes utvivlsomt flere undersøgelser om frafald på de videregående uddannelser, som ikke er blevet afrapporteret og offentliggjort. Har du kendskab til en undersøgelse, som ikke er beskrevet her, men som kunne være relevant for dette »oversigtsprojekt«, så modtager jeg gerne henvisninger til den relevante rapport, det interne arbejdsrapport, eller notat.